

sku, jer se ponajviše tiču malih stvari, kao darova crkvama ili manastirima, kupovnoprodajnih ustanova, sudskih presuda, oporuka i razvoda međa". O čem radi onaj manji dio hrv. glagolskih listina, toga Jagić nije naveo. Odatle bi mogao čitatelj zaključiti, a čini se, da je toga mnijenja zaista i V. Jagić, da hrv. glagolske listine imaju vrlo malog ili nikakvog značenja za hrvatsku historiju. Ali tomu nije tako. Da je V. Jagić ogledao Lopašićevu knjigu „Bihać i bihaćka krajina“. Dodatak str. 295., 301., 305. i 306., ne bi toga napisao, a po gotovo ne bi toga napisao, da je poznao hrv. glagolske listine, koje se čuvaju u studijskoj biblioteci u Ljubljani pod signaturom „Slavische Sammlung futrol 2. br. 368.“ i koje se čuvaju u zemaljskom kranjskom muzeju Rudolphinum u Ljubljani. Ove sam listine sa Drom Bojničićem Kninskim izdao u Vjesniku kr. zemaljskoga arkiva za god. 1914. U ostalom nije V. Jagić iscrpio ni svojih riječi, „jer se ponajviše tiču malih stvari“, jer imade i hrv. glagolskih listina, koje govore o darovima vlastele (Frankopana) privatnicima, o uzvisivanju pojedinih ljudi na čast vlastele po hrv. odličnicima itd. Moram istaknuti jošte, da su i hrv. protestanti dopisivali glagolskim pismenima, pa da su nekoje takove listine i štampom već izdane.

Bilješka 2. Glagolskim se je pismom općenito pisalo po cijelom Vinodolu još početkom 17. vijeka. Najstarija isprava latinskim pismom napisana, koliko je meni poznato, potječe iz Grižana od god. 1626. Poslije te godine opazio sam, da se je i u Vinodolu počelo sve više pisati latinskim pismenima (a talijanskim pravopisom), a manje glagolskim pismom. Od god. 1646. napisane su bile malo ne sve isprave latinskim slovima, premda su pojedinci (popovi) pisali glagolicom u Vinodolu još početkom 19. vijeka.

Bilješka 3. Na listine 17. i 18. vijeka nijesam se za sadamnogo obazirao, jer ih imade vrlo mnogo, osobito sa otoka Krka i sjeverne Dalmacije a ponešto i iz Istre, a malo ih je za sada izdano. Ja sam ih priredio za štampu svu silu.

3. Notarske knjige.

Notari ili javni bilježnici obavljali su sav privatno-pravni posao u hrvatskom narodu. Notare su zvali osobito kasnije (od 17. vijeka) i kancelirima. U starije se vrijeme pravi razlika između notara i kancelira. Kancelir bio je do 17. vijeka obično

službenik, koji je obavljao pisarničke ili kancelarijske poslove kod raznih oblasti, n. pr. kod kapitanije riječke ili kastavske, kod raznih biskupa, velmoža itd.

Od notara, kakve nalazimo u hrvatskoj glagolskoj knjizi, tražilo se prije svega, da je bio vješt jeziku i pismu onoga kraja, u kojem je želio postati notarom, a zatim da je proučio temeljito notarski posao. Vještinu u obavljanju notarskoga posla pribavljali su si hrvatski notari isprva od talijanskih notara, a bilo je i priručnih knjiga, koje su ih upućivale u notarski posao. Najpoznatija je bila u 16. vijeku ovakova priručna knjiga ova: „*Artis notariatus sive tabellionum libri duo. His accesserunt tractatus clausurarum cum aliis utilissimis, qui de juris apicibus esse dicuntur (quos sequens pagella indicabit), summo studio post omnes omnium editiones aucti, recogniti ac exactissima diligentia emendati. — Adjecto nuper rerum ac verborum locupletissimo indice. Lugduni apud Antonium Vicentium 1562*“. Svoju notarsku vještinu i znanje imao je notar prije no je postao takovim dokazati pred zemaljskim ili pokrajinskim oblastima, tako na otoku Krku pred mletačkim providurom, u Istri pred pokrajinskim kapitanom, a u Hrvatskoj pred zemaljskom gospodom. Budući da su bili u Hrvata isprva pismeni i naobraženi ljudi malo ne jedini svećenici, stoga su u starije vrijeme bili notari većinom svećenici. Istom kasnije opažamo, da je bilo više svjetovnjaka notara.

Broj notara nije bio određen, čas ih je bilo više, čas manje prema tomu, kakva je bila potraga za njima. U nekim mjestima bila su i po dva notara istodobno. Notari, koji su imali više posla, držali su u svojim pisarnama po jednoga ili više pomoćnika, obično žakana vještih pismu, koji su se podjedno spremali za notarsko zvanje. Uopće nitko i nije mogao postati notarom bez prethodne prakse kod kojega starijega notara.

Košto su popovi glagolaši živjeli u najužijim svezama sa narodom, u kojem su živjeli, s njima obrađivali svoja zemljišta i s njima dijelili svaku radost i žalost, jer su bili sinovi svoga naroda, tako su i živjeli upravo i hrvatski glagolski notari. Oni su poznavali svoj narod u najsitnije tančine.

U notarskim glagolskim knjigama nalazimo razne kupoprodaje ili budi kakove promjene vlasništva, t. zv. instrumente ili uštrumente ili štrumente, zatim oporuke

ili ti št a m e n t e, dodatke ili dopunke ili ispravke oporukama, t. zv. k u n d i c i l i j e, nagodbe glede diobe baštinjene imovine, tako zvane k u m p r o m e s e, razne odluke procjenitelja kod diobe porodične imovine, t. zv. s e n t e n c i j e, procjene nepokretne i pokretne imovine, t. zv. š t i m e, razne nagodbe ili pogodbe, t. zv. k o r d i j e, razne darovnice, ženidbene ugovore, u koliko se tiču miraza (dote) itd. Od darovnica najzanimivije su za nas one, koje govore o darovima, što su ih dobivali mladi žakni ili đaci prigodom njihova zaređenja u svećenike.

U kratko. u notarskim knjigama vidimo jasno i ko na dlanu sav privatno-pravni život naroda iz onoga vremenn, o kom rade. Sve ove privatno-pravne isprave pisali su hrvatski glagolski notari u svoje knjige. Stranke su mogle tražiti za svoju porabu prijepise isprava, koje su se njih ticale. Neke su si porodice dale isprave, koje su se njih ticale, u posebne knjige ili kvadirne napisati. Prijepisi javnih isprava, učinjeni po notaru strankama iz notarskih knjiga, ne nose nikada bilješku, da su prijepisi ili kopije, ako se katkada i spominje, da su učinjene iz notarskih knjiga. Stoga su isprave, koje nose bilješku „k o p i j a“, prepisane naknadno po drugoj ruci, a nipošto po notaru, koji je prvotno napisao i izdao onu ispravu, dotično iz svojih knjiga prepisao. Za ovakove prijepise plaćale su stranke notaru određenu svotu košto su mu plaćale i za svaki spis, što ga je u svoje knjige upisao, jer notari nijesu imali nikakve godišnje ili mjesečne plaće, već su živjeli od dohodaka, što su im plaćale stranke.

Pred sudom nijesu notari pisali drugih zapisnika ili isprava, nego samo one, koje su zasjecale u njihov djelokrug, to jest u strogo privatno-pravne poslove, i to samo onda, kada ih je sud pozvao. Isprave, koje su se ticale raznih korporacija ili bratovština, unosili su notari u njihove bilježnice i pridodavali su im svoj notarski znak. Ovakove su isprave redovno notari i potpisivali.

Notarske knjige bile su za hrvatski narod tim znamenitije, što mi nijesmo imali do 19. vijeka uređenih gruntovnih knjiga i što su pojedinci mogli dokazati pravo vlasništva samo na temelju notarskih knjiga ili na temelju isprava, što su ih notari narodu izdavali, i to opet iz svojih knjiga. Ove su isprave, koje su većinom doslovni prijepis iz notarskih knjiga, danas nama poznate pod imenom „listina“. Dakako da listine nijesu izdavali samo notari, već su također glagolske listine izdavali i tako

zvani kanciliri, koji su bili često puta podjedno i notari, dapače od druge polovice 17. vijeka zovu se napose notari u Hrvatskoj i kancilirima nadalje izdavali su ih popovi glagolaši i općinski pisari osobito ondje, gdje nije bilo javnih notara. Mnoge su listine izdali i razni članovi porodice Frankopana košto i razne oblasti ili razne korporacije, koje su napisali razni njihovi pisari ili kanciliri. Notari bili su postavljeni carskom oblašću ili oblašću svetoga stola apoštolskoga i carskom slobodom ili u zemljama, koje su potpadale pod mletačku vlast oblašću presvite i zmožne gospode benetačke ili oblašću svete rimske crkve i kneza (n. pr. pazinskoga) i sve gospode deželske.

Za sada su mi poznati ovi notari, koji su svoje knjige i isprave pisali hrvatskim jezikom i glagolskim pismom. Ovi su radili od god. 1275. sve do početka 19. vijeka Ove notare navodim u skrižaljci 3.

3. Skrižaljka.

Tečući broj	Ime notara i zvanje :	Kada je radio?	Mjesto i zemlja, gdje je radio ?
1.	Pon Mikula z Gole Gorice, svećenik	oko g. 1275.	Prično u Istriji
2.	Gašpar Bribiranin, svjetovnjak	oko g. 1309.	Novi u Hrvatskoj, u Vinodolu
3.	Dujam	oko g. 1395	Vekšestan ili Kožlak u Istriji
4.	Ivan Sakuš de Lode, svjetovnjak	oko g. 1437.	Senj u Hrvatskoj
5.	Matko, sin Vida, svećenik	oko g. 1450.	Baška na otoku Krku
6.	Matij Bohončić, svećenik	oko g. 1460.	Bag u Hrvatskoj
7.	Mikula al Mikulica, svećenik	oko g. 1465.	Omišalj na otoku Krku
8.	Štegunberg, svjetovnjak	oko g. 1480	Senj u Hrvatskoj
9.	Juraj, sin suca Grška, svećenik	oko g. 1482.	Baška na otoku Krku

Tekući broj	Ime notara i zvanje :	Kada je radio?	Mjesto i zemlja, gdje je radio ?
10.	Grgur Gomilac, svećenik	oko g. 1485.	Kožlak u Istriji
11.	Ivan Zojčić, svećenik	oko g. 1485.	Senj u Hrvatskoj
12.	Maroman Marinčul, svjetovnjak	oko g. 1485.	Rab u Dalmaciji
13.	Jakov Bajčić, svećenik	oko g. 1485.	Buže u Hrvatskoj
14.	Matij Hrsac, sin Jurjev, svećenik	oko g. 1487.	Vrbnik na otoku Krku
15.	Jakov, svećenik	oko g. 1488.	Omišalj na otoku Krku
16.	Petar Jakovčić, svećenik	oko g. 1489.	Senj u Hrvatskoj
17.	Jurko Pšeničić, svećenik	oko g. 1490.	Krk (grad) na otoku Krku
18.	Juraj iz Baga, svećenik	oko g. 1495.	Bag u Hrvatskoj
19.	Beneto Grabija, svjetovnjak	oko g. 1500. (?)	Dobrinj na otoku Krku
20.	Antun Martinović, svećenik	oko g. 1500.	Omišalj na otoku Krku
21.	Jakov Križanić, svećenik	oko g. 1502.	Barban u Istriji
22.	Filip Pilušinović, svećenik	oko g. 1502.	Nevi u Hrvatskoj, u Vinodolu
23.	Jerolim Mirković, svjetovnjak	oko g. 1506.	Bag u Hrvatskoj
24.	Ivan Prkačinić, svećenik	oko g. 1507.	Veprinac u Istriji
25.	Ivan Mavrović, sin Jurjev, svećenik	oko g. 1514.	Dobrinj na otoku Krku

Tekući broj	Ime notara i zvanje :	Kada je radio?	Mjesto i zemlja, gdje je radio ?
26.	Bartol Dušmanić, svećenik	oko g. 1524.	Senj u Hrvatskoj
27.	Bernardo Panciuš, svećenik	oko g. 1535.	Omišalj na otoku Krku
28.	Gverim Tihić, svjetovnjak	oko g. 1546.	Rijeka (Fiume)
29.	Levac Križanić, svećenik	oko g. 1546.	Žmin u Istriji
30.	Stipan Mezinčić, svećenik	oko g. 1548.	Bakar u Hrvatskoj
31.	Matej Barbirić, svećenik	oko g. 1554.	Bakar u Hrvatskoj
32.	Matij Bajčić, svećenik	oko g. 1554.	Dubašnica na otoku Krku
33.	Jerolim Greblo, svećenik	oko g. 1559.	Roč u Istriji
34.	Marko Kremac, svećenik	oko g. 1561.	Lovran u Istriji
35.	Brnaba Rudan, svećenik	oko g. 1571.	Mošćenice u Istriji
36.	Mihel Sudčić, svećenik	oko g. 1574.	Boljun u Istriji
37.	Juraj Bogutić, svećenik	oko g. 1577.	Senj u Hrvatskoj
38.	Anton Mavrić, svećenik	oko g. 1580.	Lovran u Istriji
39.	Vincenc Frljanić, svećenik	od g. 1583. — 1612.	Boljun u Istriji
40.	Rok Zavidić, svjetovnjak	oko g. 1588 — 1614.	Kastav u Istriji
41.	Martin Grizilić, svećenik	oko g. 1594.	Veprinac u Istriji

Tekući broj	Ime notara i zvanje :	Kada je radio?	Mjesto i zemlja, gdje je radio ?
42.	Anton Antončić, svećenik	oko g. 1598.	Veprinac u Istriji
43.	Juraj Malčin, svećenik.	oko g. 1598.	Novi u Hrvatskoj, u Vinodolu
44.	Gržan Valjković, svjetovnjak	od g. 1595. —1620.	Vrbnik na otoku Krku
45.	Juraj Badovinić, svećenik	oko g. 1599.	Hum u Istriji
46.	Ivan Renaldi, svjetovnjak	oko g. 1600, (?)	Omišalj na otoku Krku
47.	Gia Anton Cutinić (Czutinis), svjetovnjak	oko g. 1600.	Dobrinj na otoku Krku
48.	Ivan Šamanić, svjetovnjak	oko g. 1600.	Dobrinj na otoku Krku
49.	Juraj Jakominić, svjetovnjak	od g. 1603. —1623.	Dobrinj na otoku Krku
50.	Matej Dižić, svjetovnjak	oko g. 1604.	Lovran u Istriji
51.	Juraj Jurinčić, svećenik	oko g. 1604.	Doline kraj Trsta u Istriji
52.	Ivan Benčić, svjetovnjak	oko g. 1604.	Roč u Istriji
53.	Petar Pačalat, svećenik	oko g. 1609. —1629.	Veprinac u Istriji
54.	Mikula Kargačinović, svjetovnjak	oko g. 1610.	Novi u Hrvatskoj, u Vinodolu
55.	Ivan Milojković Žgajlić, svjetovnjak	oko g. 1612.	Dubošnica na otoku Krku
56.	Ivan Križmanić, svećenik	od g. 1612. —1620.	Boljun u Istriji
57.	Bernadin Velijani, svećenik	od g. 1620. dalje	Boljun u Istriji

Tekući broj	Ime notara i zvanje:	Kada je radio?	Mjesto i zemlja, gdje je radio?
58.	Andrij Toljanić, svjetovnjak	od g. 1623. — 1649	Dobrinj na otoku Krku
59.	Matijaš Gerčić, svećenik	oko g. 1624.	Drivenik u Hrvatskoj, u Vinodolu
60.	Petar Lazarić, svećenik	oko g. 1624 — 1640.	Mošćenice u Istriji
61.	Pero Tadilović, svjetovnjak	oko g. 1632.	Dobrinj na otoku Krku
62.	Žan Fran Bon Martini, svjetovnjak	u 17. v.	Omišalj na otoku Krku
63.	Markej Turato, svjetovnjak	u 17. v.	Omišalj na otoku Krku
64.	Stanislav Negovetić, svjetovnjak	oko g. 1636.	Mošćenice u Istriji
65.	Matij Božičević, svećenik	oko g. 1638.	Mali Lošinj
66.	Ivan Tancabel, svećenik	oko g. 1638 — 1653.	Veprinac u Istriji
67.	Petar Martinačić, svećenik	oko g. 1641.	Veprinac u Istriji
68.	Ivan Stašić, svjetovnjak	od g. 1637. — 1652.	Vrbnik na otoku Krku
69.	Mikula Brnić, svjetovnjak	oko g. 1641.	Dobrinj na otoku Krku
70.	Ivan Pavlinić, svećenik	oko g. 1645.	Kastav u Istriji
71.	Matij Maričić, svećenik	oko g. 1647.	Dubošnica na otoku Krku
72.	Bon Martinić, svjetovnjak	oko g. 1647.	Krk (grad) na otoku Krku
73.	Matij Frančić, svjetovnjak	oko g. 1672.	Dobrinj na otoku Krku

Tekući broj	Ime notara i zvanje :	Kada je radio?	Mjesto i zemlja, gdje je radio ?
74.	Ivan Marijašević, svjetovnjak	oko g. 1675.	Novi u Hrvatskoj, u Vinodolu
75.	Tomić Zidarić, svjetovnjak	oko g. 1678 — 1690.	Dubašnica na otoku Krku
76.	Ivan Škrbčić, svjetovnjak	oko g. 1681. — 1696.	Dubašnica (selo Brsci) na otoku Krku
77.	Ivan Volarić, svjetovnjak	oko g. 1700. — 1705.	Dobrinj na otoku Krku
78.	Petar Petriš, svjetovnjak	oko g. 1704. — 1724.	Dobrinj na otoku Krku
79.	Franjo Piškulić, svjetovnjak	oko g. 1714.	Novi u Hrvatskoj, u Vinodolu
80.	Mila Brusić, svjetovnjak	oko g. 1725. — 1733.	Dobrinj na otoku Krku
81.	Anton Petriš, svjetovnjak	oko g. 1727. — 1751.	Dobrinj na otoku Krku
82.	Ivan Prašnić, svjetovnjak	oko g. 1751. — 1780.	Dobrinj na otoku Krku
83.	Matij Milojković, svećenik	oko g. 1752.	Poljice na otoku Krku
84.	Ivan Sormilić stariji, svjetovnjak	oko g. 1758. — 1768.	Omišalj na otoku Krku
85.	Ivan Sormilić mlađi, svjetovnjak	oko g. 1771. — 1783.	Dubašnica na otoku Krku
86.	Ivan Kirinčić, svjetovnjak	oko g. 1780 dalje	Dobrinj na otoku Krku
87.	Jure Milčetić, svjetovnjak	oko g. 1782 — 1797	Dubašnica na otoku Krku
88.	Ivan Petriš, svjetovnjak	oko g. 1783.	Dubašnica na otoku Krku
89.	Pavao Sormilić, svjetovnjak	od g. 1797. — 1814.	Dubašnica na otoku Krku

Osim notara pisali su javne isprave: a) *kancelari*. Za sada su mi poznati ovi :

Tekući broj	Ime kancelara i zvanje	Kada je radio?	Mjesto i zemlja, gdje je radio?
1.	Ivan Sakuš de Lode svjetovnjak	oko g. 1437	Senj u Hrvatskoj
2.	Domin Kirin Vranić Gućanin, svećenik	oko g. 1445.	Bakar u Hrvatskoj
3.	Matko, sin Vida, svećenik	oko g. 1450	Baška na otoku Krku
4.	Jakov Lovrić, sin Petra, svećenik	oko g. 1450	Novi u Hrvatskoj
5.	Juraj, sin Grška, svećenik	oko g. 1482.	Baška na otoku Krku
6.	Žan Jakov, svjetovnjak	oko g. 1482.	Krk (grad) na otoku Krku
7.	Maroman Marinčul, svjetovnjak	oko g. 1485	Rab u Dalmaciji
8.	Martin Žakan, svjetovnjak	oko g. 1495.	Dubašnica na otoku Krku
9.	Jakov Srakoperić, svjetovnjak	oko g. 1528.	Kastav u Istriji
10.	Marko Kremac, svećenik	oko g. 1561	Lovran u Istriji
11.	Matija Sparožić, svjetovnjak	oko g. 1599.	Vrbnik na otoku Krku
12.	Mikula Kirinčić, svjetovnjak	oko g. 1617.	Dobrinj na otoku Krku
13.	Matij Ivanušić, svjetovnjak	oko g. 1625.	Bribir u Hrvatskoj
14.	Pero Tadić, svjetovnjak	oko g. 1632.	Dobrinj na otoku Krku
15.	Ivan Pavlinić, svećenik	oko g. 1645.	Kastav u Istriji

Tečući broj	Ime kancelara i zvanje	Kada je radio?	Mjesto i zemlja, gdje je radio ?
16.	Ivan Jurašić, svjetovnjak	oko g. 1697.	Ogulin u Hrvatskoj
17.	Matij Marušić, svećenik, kanonik	oko g. 1733.	Grižane u Hrvatskoj

Kanceliri pod brojem 1., 3., 5., 7., 10., 14. i 15. nazivali su se i notarima.

b.) *javni ili opći (općinski) pisari.* Za sada su mi poznati ovi:

Tečući broj	Ime pisara i zvanje	Kada je radio?	Mjesto i zemlja, gdje je radio ?
1.	Kirin, sin Radonjin, pisac od komuna Dobrinja	oko g. 1100.	Dobrinja na otoku Krku
2.	Mikula, sin Petra Balištrara, pisac od komuna Dobrinja	oko g. 1230.	Dobrinja na otoku Krku
3.	Rumin, pisac općini Dobrinjske	oko g. 1321.	Dobrinja na otoku Krku
4.	Ivan	oko g. 1323.	Belgrad u Hrvatskoj, u Vinodolu
5.	Mirša, prvad, pisac opći	oko g. 1375.	Baška na otoku Krku
6.	Vid tavel, sin Iyana Litinje, pisac od komuna Dobrinja	oko g. 1379.	Dobrinja na otoku Krku
7.	Dominik, sin Dobrostin, pisac općini dobrinjske	oko g. 1400.	Dobrinja na otoku Krku
8.	Zaharija, pisac opći	oko g. 1411.	Vrbnik na otoku Krku
9.	Stanac, pisac općini baške	oko g. 1413—1420.	Baška na otoku Krku
10.	Ivan Ramković, prvad, pisac općini baške	oko g. 1426.	Baška na otoku Krku

Tekući broj	Ime pisara i zvanje :	Kada je radio?	Mjesto i zemlja, gdje je radio ?
11.	Preur Filip	oko g 1447.	Crikvenica u Hrv.
12.	Žust, pisac	oko g 1454.	Lovran u Istriji
13.	Ivan Korka, pisac od Omišlja	oko g. 1471.	Omišalj na otoku Krku
14.	Martin Klarić	oko g 1563.	Hrnetić kraj Karlovca u Hrvatskoj
15.	Juraj Arbanasić	oko g. 1565.	Vinodol u Hrvatskoj
16.	Fran Mirošić	oko g. 1574. - 1582.	Grižane u Hrvatskoj
17.	Mikula Likorić	oko g. 1596.	Grižane u Hrvatskoj
18.	Lovre Črljenac	oko g. 1599.	Veprinac u Istriji

c) ovi svećenici, koji nijesu bili ni notari (kanciliri) ni općinski ili opći pisari: Plovan Blaž u Hreljinu oko god. 1423., pop Matij u Crikvenici oko god. 1419., pop Vid u Novom oko god. 1422., dom. Juraj pop Zubin u Zadru oko god. 1437., pop Luka Mavrić u Belgradu u Vinodolu oko god. 1449., pop Ambroz, obrani tavel bakarski, oko g. 1455., dom. Petar Kršavić, sin Mikule, u Sustipanovoj luci u Dalmaciji oko god. 1460., pop Ivan, plebanuš pod Lipnikom u karlovačkom kotaru, oko god. 1465., dom Toma Matešić, kapelan ugljanski, oko god. 1466., dom. Mihovil u Bribiru oko god. 1485., dom. Petar u Dubašnici oko god. 1487., - 1495., pop Petar Vidaković, plovan u Novom, oko god. 1496., pop Filip, provendar novljanske crkve, oko god. 1499., Šimun Paval, plebanuš svete Marije pod Okićem, oko god. 1505., pop Grgur Žasković u Vrbniku oko god. 1526., pop Juraj Mikonić, plebanuš gaški u kotaru gradačackom, oko g. 1527., pop Mihovil, kapelan na Veprincu, oko god. 1534., pop Marko, kapelan kod sv.

Jurja u jaskanskom kotaru, oko god. 1535., pop Andrij Anžetić (bolje Janžetić) u Grižanama oko god. 1583. i pop Ivan Knežić u Grižanama oko god. 1591., pop Petar Pačalatić u Veprincu oko god. 1598., pop Petar Bogović iz Dubašnice okogod. 1600. (?), Tomo Marijašević, kanonik u Novom, oko god. 1600. (?), pop Stipan Desputić u Grižanama oko god. 1620., pop Ivan Mužinić iz Crikvenice oko god. 1635., pop Mikula Čubranić na Panaču (Baška) oko god. 1670. i t. d.

d) ovi žakni (dijaci): Žakan Stipan u Grižanama oko god. 1474., Gržan žakan, santiz u Krku oko god. 1545., Miklošdjak Klasinić u Gerovu oko god. 1570., žakan Martin Martinačić u Veprincu oko god. 1599., žakan Andrij Benković u Grižanama oko god. 1606., žakan Brnadin Veljan u Boljunu oko god. 1614., žakan Fabijan Meličić u Grižanama oko god. 1616. i t. d.

Najurednije i najkonzekventnije pisali su svoje isprave javni notari. Oni su vodili o tim ispravama točne zapisnike ili notarske protokole (knjige), dočim takovih protokola nijesam našao od kancelira, općinskih pisara, svećenika i žakana, da bi ih vodili o ispravama, koje bi oni izdavali. Do danas se je sačuvalo nekoliko takovih glagolskih knjiga, nu većinom su te knjige manjkave i jako oštećene. Najbolje su, koliko mi je poznato, sačuvane dvije notarske knjige vrbničkoga notara Ivana Stašića. Prva siže od 13. prosinca 1637. do 5. studenoga 1644 sa kasnijim dodacima i bilješkama. I ta je posve potpuna, priredio sam je ja za štampu, a izdala ju Staroslavenska akademija u Krku 1911. Druga je knjiga nastavak prve i siže do 17. ožujka 1652. sa kasnijim dodacima i bilješkama. U ovoj knjizi manjka naslovni list i listovi 1., 2., 3., 4., 10., 15., 16., 17., 18. i iza posljednjega (182.) je lista iščupano nekoliko listova, košto se jasno vidi. Ni kazalo ili voj (=vod) knjige nije u ovoj drugoj Stašićevoju knjizi potpuno sačuvano. I ovu sam drugu Stašićevu knjigu priredio za štampu, ali nije dosada štampana. Pored ovih dviju knjiga sačuvalo se je dosta od notarske knjige Gržana Valjkovića iz Vrbnika i nešto od notarske knjige mošćeničkoga notara popa Petra Lazarića, pa omišaljskoga notara Ivana Sormilića starijega. U arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu pod sign. IV. b. 55. čuva se 11 listova in folio (dvoaraka) iz notarske knjige nekoga do sada po imenu nepoznatoga notara, koji je radio u Vrbniku istodobno sa notarom

Ivanom Stašićem. Dotični arci naime sadržaju notarske isprave iz god. 1644. i 1645. Nema sumnje, da će se tečajem vremena naći još i drugih notarskih knjiga, koje su za sada nepoznate.

4. Kvadirnice ili knjižice,

u kojima su pobilježene sve isprave, koje su radile o imućvenim prilikama pojedinih porodica. Takove su:

a) *Kvadirnica dobrinjske porodice Tanićeva*, koja se čuva u arhivu Jugoslav. akademije u Zagrebu pod sign. III. a 36. U toj se kvadirnici nalaze 22 isprave, prepisane su iz raznih notarskih knjiga, tako iz knjiga notara dobrinjskih, notara Pere Tadilovića, Andrije Toljanića, Jurja Jakominića, Ivana Šamanića i Mikule Brnića. Najranija je isprava u ovoj kvadirnici od 14. travnja 1603., a najkasnija od 1. travnja 1641. Isprave nijesu prepisane kronologičkim redom, već kako je koju ispravu porodica Tanićeva trebala, a otpočelo se je prepisivanjem istom god. 1630. Većinu isprava prepisao je dobrinjski notar Andrija Toljanić, rođeni Vrbničanin. Ovu sam kvadirnicu štampao u Vjesniku kr. hrv.-slav.-dalm. zem. zrhiva u knjizi XII. (God. 1910.).

b) *Kvadirnica popa Ivana Sablića, sina Matijina iz Dubašnice*. Ova se kvadirnica čuva u arhivu Jugoslavenske akademije pod sign. III. a. 119. Prepisao ju je za popa Ivana Sablića dubašnički notar Ivan Sormilić mlađi. Stoga se i nalazi na praznom prostoru s lijeve strane redovno bilješka „kopija“. Cijela knjiga imade u svem 100 strana in folio, a napisana je vrlo lijepo, pomno i savjesno. Numerovana je arapskim brojkama, a ne kao ostale glagolske hrvatske knjige glagolskim brojkama. U njoj se nalaze isprave od 12. studenoga 1771. do 7. svibnja 1783.

5. Zakoni ili statuti.

Pojedini gradovi i općine u Dalmaciji, Istri, po dalmatinskim i istarskim otocima, koji su bilipod vlašću mletačkom, imali su svoje zakone ili statute. Pored ovih više općinskih zakona ili statuta postojao je i ondje zajednički državni zakon. U zemljama hrvatskim, koje su potpadale pod vlast hrvatsko-ugarskih kraljeva, dotično od god. 1527. pod vlast Habsburgovaca, ne nalazimo takovih općinskih ili gradskih statuta ili su ondje vrlo rijetki i ne tiču se specijalno jednoga grada ili općine već cijeloga jednoga distrikta ili okružja. U ovim osobito općinskim zakonima